

3. Шемет А.Д. Экономический анализ в управлении производством : [монография] / Шемет А.Д. – М. : Высшая школа, 1984. – 242 с.
4. Гамалій В.Ф. Дослідження стійкості функціонування промислово-економічних систем / В.Ф. Гамалій, І.В. Ніколаєв // Вісник економічної науки України. – 2008. – № 1. – С. 14–17.
5. Скібіцький О.М. Антикризовий менеджмент / О.М. Скібіцький. – К. : ЦУЛ, 2009. – 568 с.
6. Основы оптимального управления / [В.Ф. Кротов, Б.А. Лагоша, С.М. Лобанов, Н.И. Данилина и др.]. – М. : Высшая школа, 1990. – 430 с.
7. Вступ до методів оптимізації та теорії систем / [А.В. Усов, Г.О. Оборський, Ю.О. Морозов, А.Н. Дубов]. – Одеса : Астропринт, 2005. – 496 с.
8. Исследование операций : в 2 т. / под ред. Дж. Маудера, С. Элмаграби [пер. с англ.]. – М. : Мир, 1981. Т.1. – 712 с.
9. Замков О.О. Математические методы в экономике : [учебник] / О.О. Замков, А.В. Толстопятенко, Ю.Н. Черемных. – М. : МГУ им. М.В. Ломоносова, «Дело и Сервис», 1999. – 368 с.
10. Матвійчук А.В. Аналіз та прогнозування розвитку фінансово-економічних систем із використанням теорії нечіткої логіки : [монографія] / Матвійчук А.В. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 206 с.
11. Фишберн П. Теория полезности для принятия решений / Фишберн П. – М. : Наука, 1978. – 352 с.

Надійшла 26.02.2011

УДК 311.212

М. В. ВАСИЛИК

Тернопільський національний економічний університет

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Наведено статистичний аналіз динаміки рецидивної злочинності як суспільно небезпечного явища в Україні.

The statistical analyses of dynamic of recurrent criminality are considered as publicly are the dangerous phenomenon in Ukraine.

Ключові слова: методика, аналіз рецидивної злочинності.

Вступ. Законодавець як кваліфікуючу ознаку окремих злочинів описує:

- вказівкою на попередню судимість;
- вказівкою на повторність злочину.

Отже, скрізь, де закон говорить про повторність, має місце і рецидив злочинів [1, с. 24].

Іноді в літературі вживають поняття фактичного чи кримінологічного рецидиву, під яким розуміють фактичну повторність.

Саме легальний рецидив вирізняється з усіх видів множинності своєю більшою суспільною небезпечністю.

Постановка задачі. Аналіз літературних джерел [1–5] дозволяє виділити рецидив менш тяжких і тяжких злочинів, рецидив однорідних злочинів тощо. Найбільш прийнятною є кваліфікація рецидиву за характером злочинів, кількістю судимостей, ступенем суспільної небезпечності.

Саме з урахування цих ознак далі проаналізуємо ступінь суспільної небезпечності множинних злочинів.

За ступенем суспільної небезпечності виділяють

- пенітенціарний рецидив;
- рецидив тяжких та особливо тяжких злочинів.

Метою даної статті є статистичний аналіз рецидивної злочинності на регіональному рівні в Тернопільській та інших областях України.

Результати досліджень. Як відомо, всі особи, які вчинили злочини, мають високий ступінь суспільної небезпеки, однак ступінь їхньої небезпеки різний залежно від ступеня соціальної занедбаності. Факт вчинення вбивства чи нанесення важких тілесних ушкоджень під час відбування покарання свідчить про високий ступінь суспільної небезпеки злочинця. Тому для підвищення ефективності профілактики вчинення вбивств та тяжких тілесних ушкоджень в установах виконання покарань необхідно всебічно вивчати особистість засуджених [2, с. 128]. Побудуємо аналітичну таблицю повторних злочинів за районами Тернопільської області (табл. 1).

Серед факторів важливим для характеристики засуджених, в першу чергу, слід зазначити вік, який в значній мірі зумовлює поведінку людини, його інтереси і перспективи, життєву позицію та наміри на майбутнє. Особи середнього та старшого віку мають життєвий досвід, їхні дії частіше, ніж у молоді, є наслідком зважених рішень. Молоді притаманні імпульсивність, агресивність, не завжди чітко уявлення про

наслідки своїх дій. Вказані психофізичні властивості молодих людей здійснюють значний вплив на злочинність серед вказаної категорії осіб. Молодь, як правило, вчиняє більше злочинів, зокрема пов'язаних з насильством, ніж особи старшого віку. Тому вікові особливості засуджених повинні враховуватись при проведенні виховної та профілактичної роботи з ними [4, с. 30-31].

Таблиця 1

Динаміка повторних злочинів за районами Тернопільської області

Райони	Злочини скоєні повторно		Злочини тяжкі та особливо тяжкі		Динаміка, у %	
	2010 р.	2009 р.	2010 р.	2009 р.	Повтор	Загальної спрямованості
Бережанський	41	68	77	84	60,3	91,7
Борщівський	22	-	71	91	-	78,0
Бучацький	20	24	68	77	83,3	88,3
Гусятинський	12	26	144	130	46,2	110,8
Заліщицький	14	8	99	100	175,0	99,0
Збараський	18	9	84	124	200	67,7
Зборівський	15	-	50	56	-	89,3
Козівський	7	10	42	50	70,0	84,4
Кременецький	18	8	124	148	225	83,8
Лановецький	18	18	53	65	100	81,5
Монастирський	11	14	36	46	275,0	78,3
Підволочиський	42	40	79	101	105,0	78,2
Підгаєцький	8	2	32	39	400	82,1
Теребовлянський	35	42	117	158	83,3	74,1
Тернопільський	44	60	114	162	73,3	70,4
Чортківський	21	17	103	116	123,5	88,8
Шумський	8	9	44	73	88,9	60,3
По області	354	345	1337	1620	102,6	82,5

Протягом першого півріччя 2010 року у виправних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України порушено 187 кримінальних справ проти 204 за звітний період минулого року, або на 8,3% менше.

Рівень злочинності у розрахунку на 1 тис. засуджених відповідно зменшився на 9,9% і становить 1,69 (у 1-му півріччі 2009 року він становив 1,87).

Із загальної кількості кримінальних справ:

- 11 або 5,9% були порушені в колоніях максимального рівня безпеки, рівень злочинності на 1 тис. засуджених становив 1,73 (за звітний період минулого року цей показник становив 2,44);

- 119 (63,6%) – в колоніях середнього рівня безпеки, рівень злочинності на 1 тис. засуджених становить 1,44 (за звітний період минулого року – 1,29);

- 18 (9,6%) – в колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, рівень злочинності на 1 тис. засуджених становив 1,47 (за звітний період минулого року – 2,19);

- 4 (2,1%) – в колоніях мінімального рівня безпеки із полегшеними умовами тримання, рівень злочинності на 1 тис. засуджених становить 1,16 (за звітний період минулого року злочинів не допущено);

- 35 (18,8%) – у виправних центрах, рівень злочинності на 1 тис. засуджених становить 7,9 (за звітний період минулого року – 12,9).

Як свідчить аналіз, зменшення кількості вчинених злочинів відбулося в установах мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання з 27 до 18 або на 33,3%, максимального рівня безпеки – з 15 до 11, або на 26,7% та виправних центрах з 57 до 35 або на 38,6%.

Зростання у звітному періоді злочинності відбулося в установах середнього рівня безпеки з 105 до 119 злочинів, або на 13,3 % та мінімального рівня безпеки із полегшеними умовами тримання з 0 до 4, або у 4 рази.

Загалом зменшення злочинності в установах кримінально-виконавчої служби відбулося за рахунок злочинів передбачених ст. 391 КК України (злісна непокора) з 103 до 93, або на 9,7%, ст. 390 КК України (ухилення від відбування покарання) – з 50 до 24, або на 52%, ст. 115 КК України (умисне вбивство) з 2 до 1, або на 50%.

Побудуємо порівняльну характеристику пенітенціарної злочинності в Україні (табл. 2).

Із 187 зареєстрованих злочинів 146 (78%) вчинено засудженими у житлових зонах установ, 21 (11,3%) – у виробничих зонах та на контрагентських об'єктах та 20 (10,7%) – у ДІЗО, ПКТ. Із загальної кількості порушених кримінальних справ 48 (25,6%) порушені за оперативною інформацією [3, с.459].

За профілактичним статтями (342, 345, 390, 391) КК України адміністраціями установ порушено 122 кримінальні справи, що становить 65% від їх загальної кількості.

Взагалі не допущено злочинів у 57 установах, а в 45 кримінальні справи порушувалися лише за профілактичними статтями кримінального кодексу України.

Порівняльна характеристика пенітенціарної злочинності в Україні [1]

Рівень безпеки установ	Зареєстровано злочинів			Відсоткова доля від загальної кількості злочинів		Рівень злочинності	
	2009 р.	2010 р.	+, %	2009 р.	2010 р.	2009 р.	2010 р.
Мінімальний із загальними умовами	27	18	- 33,3	13,2	9,6	2,19	1,47
Середній	105	119	+13,3	51,4	63,6	1,29	1,44
Максимальний	15	11	-26,7	7,4	5,9	2,44	1,73
Мінімальний із полегшеними умовами	0	4	+400	-	2,1		1,16
Виправні центри	57	35	-38,6	28	18,8	12,9	7,9
Усього	204	187	-8,3			1,87	1,69

Поліпшенню окремих показників у боротьбі зі злочинністю сприяло вжиття Держдепартаментом та його територіальними органами управління ряду організаційних та практичних заходів. До основних з них можна віднести:

- комплексне відслідковування оперативної обстановки в установах, інформування про наявні порушення керівництва регіональних управлінь та установ виконання покарань, а також безпосереднє втручання центрального апарату Департаменту та його територіальних органів управління у вжиття заходів щодо стабілізації оперативної обстановки в окремих установах виконання покарань;
- підвищення інтенсивності відпрацювання силами територіальних органів управління Держдепартаменту установ з незадовільним станом оперативно-службової діяльності;
- поліпшення попереджувально-профілактичної роботи з підобліковим елементом безпосередньо в установах кримінально-виконавчої служби, підвищення вимогливості та кримінально-правового впливу до злісних порушників встановленого порядку відбування покарання.

Значно вище середнього (1,69) рівень злочинності спостерігається в установах Київської (3,58), Запорізької (3,36), Івано-Франківської (2,72), Хмельницької (2,67), Вінницької (2,58) та Сумської (2,13) областей.

Також, протягом звітнього періоду вчинено 1 злочин передбачений частиною першою ст. 122 КК України (умисне тілесне ушкодження середньої тяжкості) у Жовтводській виправній колонії управління Держдепартаменту у Дніпропетровській області (№26).

З установ мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання допущено вчинення 9 втеч (1 – з виробничого об'єкту ВК №109 Харківської області, 1 – з ВК №37 Кіровоградської області та 7 – з дільниць соціальної реабілітації ВК №85 Київської, 6 Кіровоградської, 72,93 Миколаївської, 112 Тернопільської та 105 Херсонської областей).

Як свідчить аналіз, вчинено 3 злочини після вживання засудженими спиртних напоїв (1 за ст. №342 (опір працівникам правоохоронних органів) у ВК №130 Сумської області, ухилення від відбування покарання у ВК №132 та втеча з дільниці соціальної реабілітації у ВК №85 Київської області). Один злочин скоєно після вжиття засудженим наркотичних засобів у ВК № 99 Запорізької області за ст. 309 ч. 1 КК України.

Чотири злочини, які пов'язані із придбанням та розповсюдженням наркотичних речовин, вчинено з попередньою підготовкою (один у ВК №96 Рівненської та три у ВК №№ 88, 99 Запорізької областей).

54 засуджених, які вчинили злочини, перебувала на профілактичних обліках, що підкреслює наявність недоліків і прорахунків у організації індивідуально-виховної роботи з порушниками встановленого режиму тримання, послаблення контролю й вимогливості за станом цієї роботи з боку керівників установ та територіальних органів управління Держдепартаменту.

Незважаючи на зменшення по установах кримінально-виконавчої служби кількості злочинів, вчинених за ст. 390 КК України, відмічається зростання ухилень від відбування покарання у виправних центрах Київської – з 1 до 4 або в 3 рази, Миколаївської з 0 до 2, або у 2 рази та Запорізької областей з 4 до 5 або на 25%.

Аналіз практики застосування до засуджених норм кримінального законодавства свідчить, що з 187 кримінальних справ, порушених у першому півріччі ц.р., 66 знаходяться у стадії розслідування, 3 – приזупинено (1 – у ВК №6 Кіровоградської та по 1 – у ВК №111 Одеської в ВК №1 Запорізької областей у зв'язку із розшуком осіб), 64 – розглянуто судами – 54 кримінальні справи.

У результаті направлення неодноразових вказівок Департаменту та постійного контролю щодо виваженого підходу до застосування ст. 391 КК України та притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які негативно впливають на оперативну обстановку в установах, у звітному періоді порушено 93 кримінальні справи за цією статтею, або на 9,7% менше ніж за аналогічний період минулого року (у 2009 році – 103).

На теперішній час застосування статті 391 КК України до злісних порушників режиму є діючим профілактичним засобом, який сприяє підтриманню правопорядку в установах виконання покарань та має позитивний вплив на формування у засуджених правослужняної поведінки.

При існуючому надто складному криміногенному складі засуджених, стаття 391 КК України відіграє важливу роль у забезпеченні належного виконання кримінального покарання, організації застосування основних засобів виправлення засуджених та профілактики злочинності в установах.

Так, найбільше інтенсивно стаття 391 КК України застосовувалася у виправних колоніях Донецької – 18 випадків (19%), Луганської – 13 випадків (14%), Харківської та Хмельницької областей – по 11 (12%) випадків.

Разом з тим, у виправних колоніях №№ 39, 59 Вінницької, № 41 Івано-Франківської, №№ 53, 83, 93 Миколаївської, №№ 47, 48 Львівської, № 46, 96 Рівненської та №№ 56, 66 Сумської областей, де стан оперативної обстановки потребує значного поліпшення, протягом першого півріччя 2010 року не порушено жодної кримінальної справи за ст. 391 КК України.

Внаслідок низького рівня проведення дізнання у виправних колоніях Донецької, Житомирської, Запорізької, Луганської та деяких інших областях, незадовільної організації взаємодії із слідчими і судовими органами та відсутності належного контролю за ходом розслідування у першому півріччі поточного року лише 36 або 38% від загальної кількості порушених кримінальних справ за ст. 391 КК України було розглянуто у судах. До 1 року позбавлення волі засуджено – 9 осіб, від 1 до 2 років – 25 осіб та від 2 до 3 років – 2 особи відповідно.

Пред'явлення законних вимог адміністрацією установ виконання покарань до засуджених все частіше викликає агресію з їх боку, тому відмічається ріст злочинів за ст.ст. 342, 345 (погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу) КК України з 15 до 22 або на 46,7%. Так, різке збільшення кримінальних справ за вказаними статтями спостерігається в установах Сумської з 0 до 2, або в два рази, Вінницької з 0 до 3, або в три рази, Запорізької областей з 1 до 6, або у шість раз. Такий ріст вказує на незадовільний стан оперативно-профілактичної та соціально-виховної роботи в установах виконання покарань, а також неналежне виконання своїх функціональних обов'язків персоналом держдепартаменту з питань виконання покарань.

Протягом звітного періоду відмічається ріст злочинів за ст.ст. 307 – 309 КК України, а саме з 21 до 34, або на 62%, що вказує відповідно на неналежне перекриття каналів надходження заборонених предметів. Збільшення таких справ у цьому році спостерігається в установах виконання покарань Донецької з 3 до 6, або у два рази, Луганської з 0 до 3, або у три рази, Дніпропетровської та Івано-Франківської з 0 до 2, або в два рази. Також слід зазначити, що в установах виконання покарань управлінні Держдепартаменту у АР Крим, Миколаївській, Тернопільській, Херсонській та Черкаській областях, незважаючи на наявність оперативної інформації щодо розповсюдження наркотичних засобів, протягом останніх трьох років не порушено жодної кримінальної справи за вчинення таких злочинів.

Незважаючи на те, що у звітному періоду в зонах, що охороняються, вилучено 749 одиниць колочче – ріжучих предметів кримінальних справ за ст. 263 КК України (незаконне виготовлення та носіння холодної зброї) у звітному періоді не порушено [5].

Проведений аналіз свідчить, що причинами і умовами, які сприяють злочинності є:

- недостатній рівень індивідуально-виховної та попереджувально-профілактичної роботи з окремими категоріями засуджених, у тому числі й тими, які перебували на профілактичних обліках та являлися злісними порушниками режиму відбування покарання;
- неналежна організація нагляду, незадовільне несення служби особовим складом чергових змін, а також неякісне проведення обшуків черговими нарядами та послаблення контролю за цією роботою з боку керівництва установ;
- наявність недоліків у забезпеченні надійної ізоляції засуджених та перекриті каналів надходження до них заборонених предметів;
- слабка оперативна обізнаність про негативні процеси, що відбуваються в середовищі засуджених;
- незадовільна організація взаємодії відповідних підрозділів та служб установ у проведенні попереджувально-профілактичної роботи.

Відповідно до загальної кількості вчинення злочинів, а саме вбивств та тяжких тілесних ушкоджень, що становить 100%, вік засуджених на момент їхнього вчинення показано в табл. (табл.3).

Висновок: Аналізуючи скоєння злочинів, які вчиняються в місцях позбавлення волі, можна зробити висновок, що вчинення вбивств та тяжких тілесних ушкоджень в колоніях стає можливим внаслідок існуючих недоліків в організації режиму утримання як у житловій, так і виробничій зонах, недостатньої трудової зайнятості засуджених та соціальної і виховної роботи з ними.

Загалом ступінь суспільної небезпеки зростає до третьої судимості: після цього злочинна діяльність статистично стає менш важкою – даються взнаки старіння неодноразово судимих осіб та їхньої градації.

Головною складовою статистичної оцінки рецидивної злочинності є проведення комплексного статистичного аналізу. З цією метою пропонується використання трьох етапів:

- а) оцінка впливу соціально-правових факторів на рецидивну злочинність;
- б) аналіз безпосередньо множинної злочинності на основі розробленої системи статистичних показників, що включає регіональний аналіз множинної злочинності; прогнозування кількості рецидивних злочинів та рівня множинної злочинності;

в) оцінка впливу множинної злочинності на суспільну небезпеку загальної злочинності.

Таблиця 3

Розподіл засуджених за віком

№ рівня безпеки	Найменування рівня	Групи засуджених за віком				Абсолютна кількість злочинів	Кількість злочинів, у %
		До 25 р.	25-30 р.	30-40 р.	Понад 40 р.		
1	Лікувальні заклади					4	7,0
2	Мінімальний рівень безпеки	2	1			3	5,3
3	Середній рівень безпеки для засуджених вперше	10	13	2		22	38,6
4	Середній рівень безпеки для неодноразово засуджених	11	8	5	3	27	47,4
5	Максимальний рівень безпеки			1		1	2,0
Разом		13	24	8		57	

Література

1. Інформаційний бюлетень Департаменту з питань виконання покарань. – К. – 2010. – № 12.
2. Юридична статистика : навч. пос. / [М.В. Василик, Є.І. Ткач та ін.]. – Тернопіль : Економічна думка, 2005. – 440 с.
3. Камлик М.І. Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію / Камлик М.І. – К. : Школяр, 1999. – 480 с.
4. Трофімова Г.Г. Правова статистика : [навчально-метод. посіб. для сам ост. вивч. дисц.] / Г.Г. Трофімова. – К. – 2001. – С. 30–31.
5. Кримінальний кодекс України від 01.09.2001р. // Відомості Верховної ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.

Надійшла 16.02.2011

УДК 338.2

І. Б. ФЕДИШИН

Тернопільський національний технічний університет ім.Івана Пулюя

РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ НА ОСНОВІ ПРОМИСЛОВИХ КЛАСТЕРІВ

Розглянуто характер та важливість інноваційного процесу, типи взаємодії знання в наукоємних промислових кластерах з метою виявлення їх впливу на регіональний, національний та міжнародні інноваційні системи. Досліджено значимі типи діяльності, відповідний механізм обміну інформацією та важливість колективного знання в сфері інноваційної діяльності в межах виробничого кластеру. Обґрунтовано доцільність застосування кластерного підходу у сфері державного управління промисловою галуззю на регіональному рівні. Досліджено систему знань за допомогою емпіричного спостереження ролі та впливу механізму технологічних знань на еволюцію виробничого кластеру в Україні.

Character and importance of innovation process, types of knowledge interaction in knowledge-intensive industrial clusters are examined in order to explain their impact on regional, national and international innovation systems. Significant types of research, the appropriate mechanism of information exchange and the importance of collective knowledge in the field of innovation within the industrial cluster are investigated. The expediency of the cluster applying approach in public management of industrial sector at regional level is substantiated. The system of knowledge through empirical observation of the role and impact mechanism of technological knowledge on the evolution of industrial clusters in Ukraine is proposed.

Ключові слова: промисловий кластер, технополіс, міжфірмові мережі, кластерна агломерація.

Вступ

Останніми роками проводяться дебати та дискусії про швидкий темп змін в контексті глобалізації і загроз, поставлених перед бізнес-структурами, цілими промисловостями та галузями промисловості України.

Досвід країн, що досягли найвищого розвитку, демонструє, що основа конкурентоздатності країни лежить на регіональному рівні, а рівень добробуту й економічного зростання окремих територій залежить від наявності на них територіальних центрів економічного розвитку — кластерів, технопарків, технополісів.

Протягом багатьох років кластерам, які визначаються як географічна концентрація взаємопов'язаних підприємств і установ в конкретній області [1], надавалася значна увага науковими та політичними сферами. Перетворення та швидкий розвиток промислових кластерів економічної системи суттєво змінило традиційне розуміння конкурентоздатності галузі, що змушує урядову політику та